

Een conservatief land

Ons eigenlijk onderwerp: het Koninkrijk in de tweede wereldoorlog, in het oog houdend, stellen wij ons niet tot taak het vooroorlogse politieke beleid in al zijn wisselingen en schakeringen te schetsen. In hoofdzaak op grondslag van de *Handelingen* van Eerste en Tweede Kamer, heeft Oud in zijn zesdelig werk *Het jongste verleden* reeds een samenvattend beeld gegeven van de parlementaire debatten in de periode tussen september 1918 en 10 mei 1940. Maar politiek komt in het parlement meer tot uiting dan dat zij daar gemaakt wordt. Uit de aangegeven periode verdienen alle politieke stromingen of groeperingen van enige betekenis aparte, in de diepte gaande, wetenschappelijke studies; deze ontbreken. Wellicht zouden zij ons ook te ver voeren. Ons komt het immers niet aan op al die gebeurlijkheden op zichzelf, maar eerder op die aspecten welke tijdens de oorlogsjaren van betekenis bleken te zijn. Op sommige daarvan willen wij eerst in het verband van die oorlogsjaren terugkomen en vooral zal dan duidelijk worden hoezeer het geestelijke en politieke denken onder de druk van de bezetting een reactie werd op tendenties die wij in het volgende, zij het beknopt, willen, ja moeten aangeven.

Tussen het einde van de eerste wereldoorlog en het begin van de tweede kende Nederland tien verschillende kabinetten (wij hebben hun samenstelling in een Bijlage vermeld), waarvan drie door de katholiek Ruys de Beerenbrouck, vijf door de anti-revolutionair Colijn geleid werden; de Geer, christelijk-historisch, nam de overige twee voor zijn rekening.¹ Op Colijn en de Geer komen wij terug. Ruys de Beerenbrouck was een typisch representant van de 'jonkheren-wereld' die rekenen kon op de sympathie van 'een groot gedeelte van de clerus, vooral van de z.g. hogere clerus.' Die constatering was in 1908 uit de pen gevloeid van de priester H. Poels, die later zou domineren in de katholieke arbeidersbeweging in Zuid-Limburg, en die aan zijn geloofsgenoot en politieke strijdmakker Aalberse waarschuwend geschreven had:

¹ De data van optreden dezer ministeries waren: 1e ministerie-Ruys: 9 sept. 1918; 2e ministerie-Ruys: 18 sept. 1922; 1e ministerie-Colijn: 4 aug. 1925; 1e ministerie-de Geer: 8 maart 1926; 3e ministerie-Ruys: 10 aug. 1929; 2e ministerie-Colijn: 26 mei 1933; 3e ministerie-Colijn: 31 juli 1935; 4e ministerie-Colijn: 24 juni 1937; 5e ministerie-Colijn: 25 juli 1939; 2e ministerie-de Geer: 10 aug. 1939.